

կան յարաբերութեան. նաեւ առանձին հատորներով խօսած է այս աղբորի վրայ եւ այս առթիւ առ հասարակ հայ ժողովրդեան անցեալի վրայ (Arméniens et Roumains. Une parallele historique, 1913. Breve histoire de la Petite Arménie, 1929: Չորս բանախօսութիւն Հայաստանի մասին, 1929. ռուսականներէն):

Հայ Ազգին բարեկամին կը յայտենք մեր բարեկամական զգածումները, պատմադէտին մեր երախտագիտութիւնը եւ դրադէտին մեր հիացմունքը: Պուքրէշի Հայ Մշակոյթի բարեկամներու Ընկերութիւնը գովելի եռանդով գեղեցիկ միտքը յղացած է առանձին հատորով ծանօթացնել հայ ժողովրդեան իւր բարեկամին կենսագրութիւնը (տպ. Վիեննա 1931):

* Հայ Ազգագրական Ընկերութիւն մը եւ Ազգագրական Հանդէս մը անկախութիւն է: — Դոկտ. Ա. Արեղեան «Հայ Ազգագրութիւնը» վերնագրով յօդուածաշարք մը տուաւ ՅՈՒՍԱՐԵՐԻ մէջ (1931, Մարտ 12—16): Ուշադրաւ են հետեւեալ տողերը.

«Նուազագոյնը, ինչ անել կարելի է եւ պէտք է, դա մի Ազգագրական օրգանի հիմնունքն է առաջին հերթին: Տարեկան գոնէ երկու երեք անգամ ստուար հատոր հրատարակել պէտք է: Գլխաւորը՝ Ազգագրական նոր հանդէսի կազմակերպչական եւ նիւթական հոգսն է: Դա իրենց վրայ պիտի առնեն, իմ կարծիքով, Ամերիկայում կամ այլուր գոյութիւն ունեցող հայրենակցական միութիւնները: Փրկել պէտք է ո՛չ միայն հայրենակիցներ, այլ եւ հայրենական հոգեկան հարստութիւններ: — Կարելի է մինչեւ իսկ, իմ կարծիքով, մի նոր Ազգագրական Ընկերութիւն հիմնել: Հայրենակցական միութիւնները նրան ի հարկին առանձնարար կը բերեն իրենց օժանդակութիւնը: Գուցէ թէ կարելի կը լինի ընկերութիւնը կազմակերպել փարիզում, քանի որ Փրանսահայ գաղութը փոքր է, քանի մանաւանդ մտաւորական ուժերը: — Նախաձեռնութիւնը իր վրայ առնել կարող է մշակութային որեւէ մարմին, որ մասնաւոր սէր ունի դէպ ի գործը: Յարմարագոյնն է թերեւս փարիզի Գրական Ակումբը, ուր վերջերս կարծեմ մտքերի փոխանակութեան առարկայ դարձաւ խնդիրը: Յարմար է այն տեսակէտից եւս, որ կարող ուժեր են

խմբուած շուրջը: Բաւական է յիշել Պրոֆ. Ն. Աղոնցի անունը»:

Ամէն խրախուսանքի արժանի կը գտնենք Դոկտ. Արեղեանի առաջարկութիւնները: Անհրաժեշտ է եւ անյետաձգելի թէ՛ Ազգագրական Ընկերութեան հիմնարկութիւնը կամ լաւ եւս վերահաստատութիւնը. որովհետեւ կ'ապրինք ժամանակ մը, որ անցման շրջան է. ուր մեր աչքի առաջ կը մեռնի հին սերունդը — մնացորդը հայ բնիկ ժողովրդեան — եւ ծնունդ կ'առնէ նորը — օտար երկնքի տակ. նաեւ հայ երկրին վրայ օտար հոսանքներու տակ: Ինչ որ գանց կ'ընենք այսօր, դուր պիտի փնտուենք վաղը: Փրկենք այսօրուանը: Համախմբուինք, ձեռք ձեռքի տանք. հանենք մշակներ հայ Ազգագրութեան դաշտը, որովհետեւ հունձք բազումք են եւ մշակք սակաւք՝ հաւաքելու ամբարներու գիտութեան շտեմարանը այն տոհմականները, որ հասցուցած է հայ անդաստանը: Երկինքը մառախլապատ է. կարող է կարկուտը ոչնչացնել հունձքը: Ոչ մէկ գոհողութիւն գուր պիտի չանցնի. հունձքը գիտութեան պիտի մնայ, ստացուածքը՝ հայ ժողովրդեան:

* Հայկական հեռուքիւններ Սիմայի լեռան Ս. Կատարիկէի վանքին մէջ: — Դոկտ. Բարատու կատարած է վերջերս Ս. Կատարիկէի վանքին մէջ հնադարական հետազոտութիւններ: «ՅՈՒՍԱՐԵՐԻՆ» հաղորդուած տեղեկութիւններու համաձայն Դոկտ. Բարատու վերահանած է Եկեղեցւոյ որմանկարներու մէջ հայ նկարչի ստեղծագործութիւնները: Անոնք ժ.Ը. դարու նկարագիրը կը կրեն. նկարներ եւ զարդաքանդակներ են, յօրինուած բարձր արուեստով եւ գոյներու ձոյլ ներդաշնակութեամբ. եւ իրրեւ այսպիսի կը գերազանցեն յունական իկոնները: Նոյն գիտնականի վկայութեամբ վանքի Մատենադարանի իրր 3000 ձեռագիրներու թուին մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ձեռագիրներ:

* Օրիորդ Ա. Տէր-Ներսէսեան Նիւ Եորքի մէջ: — Ապրիլ 24ին International House-ի սրահին մէջ գեղարուեստասէր ընտիր բաղմութեան առջեւ դասախօսութիւն մը կարդացած է Օր. Տէր-Ներսէսեան Հայ գեղարուեստի ծագման եւ զարգացման մասին: Դասախօսութիւնը արթնցուցած է հետաքրքրութիւն դէպի հայկական արուեստի եւ հնձած է բուն ծափահարութիւն:

* Նկարիչ Սարգիս Խաչատրեան ի Թեհրան: — Լոնտոնի Պարսկական արուեստի ցուցահանդէսը հրաւիրած էր ուշադրութիւն պարսկական գեղարուեստի մնացորդներու վրայ: Ս. Խաչատրեան, որ մեկնած էր Պարսկաստան ուսումնասիրելու պարսիկ կենցաղն իւր թարմութեան մէջ եւ արուեստին իւր հայրենիքի մէջ, առանձին զննութեան իւր հայրենիքի մէջ, ստանձին զննութեան իւր հայրենիքի մէջ, առանձին հանաւարկայ ընտրած է Արեղեանի եւ այլ ապարանքներու մէջ հնէն մնացած կլիսեղծ նկարներն եւ որմանկարները: Ջանացած է փրկել գանոնք արտանկարութեամբ, նաեւ վերականգնել վնասուած մասերը: Թեհրանի «Կլուբ-Իրան»-ի սրահներու մէջ Ապրիլ 23—27ին կրցած է ցուցադրել Խաչատրեան այսպիսի 94 նկար. որոնց վրայ ոչ միայն կը ծիծաղի պարսկական արուեստը իւր նրբութեամբ, այլ եւ նկարչին ինքնուրոյն ճաշակովը թարմացած եւ արդիացած են անոնք եւ նոր փայլ մը ստացած: Ինչպէս կը զրեն տեղական թերթերը, Խաչատրեանի վրձինը արժանացած է ծափահարութեան եւ նկարչի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու շնորհքին:

Հետաքրքրական են այս նկարները անով աւելի, որ — ինչպէս կը յուսանք — պիտի բերեն անոնք երեւան նաեւ հայ վրձինի գծեր. ժ.Ը. եւ ժ.Ը. դարերուն մեծ մասնակցութիւն ունեցած են պարսկական արուեստի զարգացման մէջ հայ նկարիչները. ծանօթ են Մինաս վարդապետի (ժ.Ը. դար) եւ Նազար Յովնաթանի եւ անոր որդիներու անունները, որոնք գործած են պարսկական շրջաններու մէջ եւ նկարագրուած շահերու եւ խաներու ապարանքները:

* Նոր Նկարիչ մ'ալ — Սոս Մելիք: — Նիւ Եորքի National Academy of Design-ի սրահին ցուցահանդէսի մէջ բարձր գնահատած է 18ամեայ հայ նկարչին՝ Սոս Մե-

լիքի գեղարուեստական արտադրութիւնները եւ տաղանդին շնորհքը:

* Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան 25ամեակը: — Ապրիլին բոլորեց Հ. Բ. Ը. Մ. իւր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձը: Հայութիւնը տօնեց ամէն տեղ ցնծութեամբ բարեխիշտակ օրը: Միութեան կենդանի տօնախմբեց զայն Յունիս 14ին ի Պարիս, Սորբոնի սրահին մէջ առանձին հանաւարկութեամբ, ի ներկայութեան բազմաթողով ազգայիններու եւ օտար բարձր հիւրերու:

Հ. Բ. Ը. Մ., հիմնուած 1906ին ի Գահրէ, գլխաւոր նախաձեռնութեամբ Պողոտ Նուպար Փաշայի, յընթացք քառօր զարուծակեցաւ, բարդաւանեցաւ եւ ամփոփեց իր թեւերու տակ հայութեան մերձաւոր եւ հեռաւոր գաղթաւայրերը: Հայ ժողովրդեան ցիրուցան անդամներէն կազմուեցաւ միասնական մարմին մը, հզօր բանակ մը, կուռելու քաղաքակրթութեան համար, գործելու նուաճումներ մտաւոր եւ տնտեսական ապարիչներու վրայ: Հարուստ է իր 25ամեայ կեանքը մեծագործ արդիւնքներով: Իր բարեգործ ձեռքին երախտապարտ է համօրէն Ազգը: Եւ այս գեղեցիկ երաշխիք է, թէ Հիմնարկութեան մէջ կայ հայութեան համար ոյժ գլխաւոր ինքնագրագոյն, բարեգործող մարմին մը՝ ձեռք տալու տկարին, բարձրացնելու անկեալը, կազմակերպութիւն մը՝ համագործակցութեամբ թուիչներ գործելու մտաւոր եւ տնտեսական մարդերու մէջ: Արդիւնքը պէտք է ներշնչէ յոյս գուարթ ապագայի, արթնցնէ գիտակցութիւն անհատներու մէջ ի Միութեան ըլլալ մասնաբոլորին, անգամը մարմնոյն, ընդհանուրին հետ նկրտելու հասարակաց նպատակին՝ հայութեան պայծառութեան, ուժեղացման եւ կենսունակութեան:

Resumé der wichtigsten Abhandlungen.

Elisäus Vardapet und seine Geschichte des Armenischen Krieges. Eine literarisch-historische Untersuchung. Von P. N. Akinian. III. Sp. 321—340.
Vom armenischen Kriege, den Elisäus eingehend behandelt, weiß auch Johannes

von Ephesus, Kirchengeschichte, II, 16 ff., viele Einzelheiten zu erzählen. Die Darstellungen beider Historiker weisen mehrere Parallelstellen auf, die zur Annahme führen konnten, daß einer von beiden den anderen benutzt habe. Das ist aber nicht zu be-

stätigen. Der Syrer erzählt nach den Aussagen der armenischen Flüchtlinge, unter denen auch Elisäus gewesen sein konnte; der Armenier beschreibt die Ereignisse als Augenzeuge. Beide sind Zeitgenossen (der erste schreibt zwischen 574—585, der zweite um 590—596) und schreiben ihre Werke in Konstantinopel. Sie konnten einander persönlich gekannt haben, sind aber voneinander unabhängig. Die Berichte beider Autoren fußen hiemit auf gleichem Boden. Eben diese Tatsache erhöht den Wert beider Berichte. Der Verfasser läßt hierauf die Ausführungen des Syrerers in worttreuer Übertragung (auf Grund der deutschen Übersetzung von Schönfelder) folgen. In den Fußnoten sind die Parallelstellen aus Elisäus angegeben.

Dieselben Darstellungen der Ereignisse der Jahre 570—596 befinden sich kurz auch bei Sebios, Geschichtsschreiber des 7. Jahrhunderts (zirka 660). Der Verfasser hält es für möglich, daß ihm hier Elisäus zur Quelle gedient habe. Aus der Tatsache, daß Sebios von Bahram Čobins und Bistams Aufständen näheres zu erzählen weiß, neigt der Verfasser zur Vermutung, daß Sebios auch hier eine schriftliche Überlieferung zur Quelle habe, welche auf byzantinischem Boden sprudele. Die Einzelheiten über Bahram und Bistam sind von den im Dienste des Kaisers und in der Hilfsarmee gegen Bahram stehenden Armeniern übermittelt. Da Elisäus am Ende seines Werkes, wo er Bahram Čobins Aufstand berührt, verspricht: „Zu dieser Stelle werde ich nochmals zurückkommen“, so glaubt der Verfasser, daß Elisäus von den Ereignissen der Jahre 590—596 eine besondere Abhandlung geschrieben haben müsse, und eben diese Abhandlung habe Sebios zur Quelle gedient.

Im weiteren werden einige Auszüge aus Sebios, wo die Ereignisse der Jahre 570—590 behandelt werden, angegeben.

Hethiter und Urartäer. Eine bibliographische Studie. Von P. J. Dashian. Sp. 340—352.

Das Problem der Sumerier sowie Akkader und ihrer Sprachen wird in diesem Kapitel in

besondere Betrachtung gezogen und kürzlich der Stand der bisherigen Forschungen in diesem Gebiete dargestellt. Anschließend werden die von verschiedenen Gelehrten versuchten Vergleichen dieser Sprachgruppen mit dem Armenischen näher behandelt.

Beiträge zur armenischen Lautlehre: y, w. Von N. Aghbalian. (Fortsetzung.) Sp. 352—359.

Die Laute *u* und *y* sind keine ursprünglichen. Sie sind 1. Verkürzungen des *i*-Lautes: *ordi*, gen. *ordi-óy > *ordwóy* (*i* > *w*), *tayçém* < *taicém* (*i* > *y*); vgl. *gorç-oy*, *ber-icem*. 2. Sie ersetzen verschiedene Konsonanten, welche wegen des starken Akzentes des voranstehenden Vokales nicht erstanden sind und eine Ausdehnung gebildet haben, was *y* oder *w* ersetzt. Also: *m* > *w*: *mrjman > *mrjmn* > *mrjwán*. *l* > *y*: *alif* > *áyib* > *áyb*: *n* > *y*: *hramán* > *hramáy-el* usw.

Die Konsonanten werden hinter dem Akzente und zwischen zwei Vokalen ersetzt. In den Wörtern mit *-iwn*-Endung ist der nicht gebildete Konsonant zwischen zwei Vokalen und hinter dem Akzente mit *w* ersetzt: *mrjim(a)n* > *mrjtwan* > *mrjwán*. Vor dem Vokale aber mit *y*: **mrjiw(a)n* > *mrjiyán > *mrjean* (*iya* > *ea*). Wird fortgesetzt.

Das Ephesinische Konzil und die armenische Kirche. Von P. N. Akinian. Sp. 359—362.

Anlässlich der 1500. Jahreswende des Ephesinischen Konzils eine warme Würdigung. Der Verfasser verspricht anschließend die Geschichte des Konzils kurz zu skizzieren und die Stellungnahme der armenischen Kirche sowie das armenische Literaturmaterial zu Ephesinum hervorzuheben.

16. Գիւղական վայրեր քաղաքացիների ընդհանուր ժողովների օրենքի մատչելի պարզարանութիւնը: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 24: Գինն՝ 15 կ.:
17. Գիւղատնտեսական հարկի մասին ըստ Ընկեր Կալինինի զեկուցման: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 20:
18. Գիւղ խորհուրդների վերստուգիչ յանձնաժողովների օրենքի մատչելի պարզարանութիւնը: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 28: Գինն՝ 15 կ.:
19. Գորկի Մ., Հեքեաթներ: Խմբագր. Սիմակի: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 48: Գինն՝ 25 կ.:
20. — — Պատմութիւններ: Հատոր Բ. Խմբագրեց Ստ. Զօրեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 112: Գինն՝ 70 կ.:
21. Գուսեպիկ, Տրոցկի զեկուցման մենչեկիզմ: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 260: Գինն՝ 85 կ.:
22. Գուրվիչ Գ. Ս., Խորհրդային սահմանադրութեան հիմունքները: Թարգմանեց Ե. Տէր-Մինասեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 378: Գինն՝ 2 ռ. 20 կ.:
23. Գրացուցակ Հ. Ս. Ս. Հ. Պետական հրատարակչութեան: Թ. 7: Երեւան 1928, 8, էջ 52:
24. Գրեմեացի Մ., Նախամարդու տեխնիկան: Ռուսերէնից թրգմ. Հ. Ստեփանեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 72: Գինն՝ 40 կ.:
25. Գրուգրեվ Ի., Մաքսիմ Գորկու կեանքն ու արկածները: Կազմեց — —: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 203: Գինն՝ 1 ռ.:
26. Դանցիգեր Իւրի, Թէ վանեան ինչու զարձաւ օղաչու: Փոխադրեց Խնկո Ապեր: Նկարներ՝ Մ. Իվանովի: Երեւան 1928, մեծ 8⁰, էջ 8: Գինն՝ 50 կ.:
27. Եգորչիկ, Սանիտարական ինքնօգնութիւնը ու փոխօգնութիւնը պատերազմում: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 100: Գինն՝ 25 կ.:
28. Եգորով Ն., Գիւղատնտեսութեան ինդուստրիացումը: Երեւան 1928, 12⁰, էջ 50: Գինն՝ 15 կ.:
29. Եոհաննոն, Ինչու էրեւան անհաւատ է դառնում: Երեւան 1928, 12⁰, էջ 20: Գինն՝ 10 կ.:
30. Երզնկեան Արամայիս, Հայաստանի գիւղատնտեսութեան զարգացման հիմնական խնդիրները առթիւ: [Երեւան 1928], 8⁰, էջ 16:
31. Զատաֆեան Մ. և Արարատեան Ա., Ակվարիում և Տերրարիում: Պատկերազարդ: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 39: Գինն՝ 15 կ.:
32. — — Կաթնամթերքներ: Պատկերազարդ: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 24: Գինն՝ 10 կ.:
33. Զաւեալով Վ., Արտագրութեան սոցիալ-լիտական ուղիները և շամ. ԼԿԵՄ տնտեսական աշխատանքի խնդիրները: Թարգմ. Վ. Ռ.: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 73: Գինն՝ 30 կ.:
34. Զվեագիցեւ Է. և Բերնաշեվսկի Ա., Թափառական տոհմերի կեանքից երկրագործութեան երախայրիքը: Պրակ Բ: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 72: Գինն՝ 15 կոպ.:
35. — — Ֆէոդալիզմի շրջանում: Պրակ Գ: Թրգմ. ուսերէնից Ե. Լալայեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 28: Գինն՝ 10 կ.:
36. — — Առեւտրական կապիտալիզմի շրջանում: Պրակ Գ: Թրգմ. ուսերէնից Ե. Լալայեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 39: Գինն՝ 10 կոպ.:
37. — — Արդիւնաբերական կապիտալիզմի շրջանից: Պրակ Ե: Թրգմ. ուսերէնից Ե. Լալայեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 125: Գինն՝ 25 կ.:
38. — — Աշխատանքը նոր կեանքի հիմքէ: Պրակ Զ: Թրգմ. ուսերէնից Ե. Լալայեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 64: Գինն՝ 15 կ.:
39. Զրոյցներ կարմիր բանակի մասին: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 56: Գինն՝ 25 կ.:
40. Էլիբեկեան Յ., Աշխարհագրական առաջադրական տեղեկութիւններով: Երեւան 1928, 4⁰: Գինն՝ 2 ռ. 25 կ.:
41. — — Ֆիզիկա: Կազմեց — —: Մասն Գ: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 192: Գինն՝ 1 ռ. 20 կ.:
42. Թումանեան Յ., Արջավորս: [Երեւան 1928], 8⁰, էջ 14: Գինն՝ 30 կ.:
44. Իգնատիւով, Գաւառագիտութիւնն ու դպրոցը: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 56: Գինն՝ 15 կ.:
45. Լեաշկո Ն., Զօրացող թեւեր: Մոսկուա 1928, 8⁰, էջ 48: Գինն՝ 25 կ.:
46. Լեբեդեվ Պ. Պ., Քիմիա: Մասն Գ. փոխադրեց Թ. Դրամբեան: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 191: Գինն՝ 1 ռ. 40 կ.:
47. Լեւինսկի Վ. Ի., Սոցիալիզմն ու կրօն: Երեւան 1928, 8⁰, էջ 65: Գինն՝ 20 կ.: